

היבטים לשוניים בפרשת ויגש עד

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בציבור בפרשת ויגש בהפטרה ובראשון של ויחי

מד יח וְאֶל-יִתְרִי: הַטַּעַם בִּי"ד מַלְעִיל
מד כז יִלְדָּה-לִּי: גְּעִיָּה בִּי"ד
מד כה שָׁבוּ שָׁבוּ-לָנוּ מִעַט-אֲכָל: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת שָׁבוּ
מה א עָמַד: וְהַטַּעַם בַּע"ן נִסּוּג אַחֹר
מה ב בִּבְכִי: בַּמִּלְרַע, בִּל"ת שְׁנִיָּה בִּשְׁוֹא נַח
מה ה אֶל-תַּעֲצָבוֹ: מוֹנַח רַבִּיעַ בְּאוֹתָהּ תִּיבָה, יֵשׁ לִקְרָא בְּהַעֲמָדָה קִלְה בַּע"ן וְהַצַּד"י אַחֲרֶיהָ בִּשְׁוֹא נַח
מה יב הַמְדַּבֵּר: הַמ"ם בִּשְׁוֹא נַח
מה יד בְּנִימָן-אֶחָיו: גְּעִיָּה בִּי"ד הַרְאִשׁוֹנָה
מה טו וְאַחֲרֵי כֵן: טַעַם נִסּוּג אַחֹר לֹא ל"ף
מה כג כְּזֹאת: הַכ"ף בִּשְׁוֹא
מו א בְּאֶרֶץ שָׁבַע: דָּגֵשׁ חִזַּק בִּשְׁנִי מִדִּין אֲתִי מִרְחִיק
מו ד אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרִימָה: תִּיבָה אֲנֹכִי בְּרַבִּיעַ לִפִּי בְּרוּיָאָר וְאַחֲרִים ¹ . וְאַנְכִי אֶעֱלֶךְ גַּם-עֲלֶיךָ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת וְאַנְכִי
מו יב וְשִׁלָּה וּפָרָץ וְזָרַח: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת וְשִׁלָּה ²
מו יג וּפְּוָה: הו"ו לֹלָא דָּגֵשׁ
מו כ יִלְדָּה-לָּו: גְּעִיָּה בִּי"ד וְהַלֹּמ"ד בִּשְׁוֹא נַח. אֲסִנָּת: הַאֵל"ף בְּקִמְצָא רַחֵב וְהַסֵּמ"ךְ בִּשְׁוֹא נַח (בְּקִרְיָאָה "יִשְׂרָאֵלִית": Asenat)
מו כו הַבָּאָה: מִלְרַע הַטַּעַם בַּאֵל"ף. מְלֻבֵּד נָשִׁי בְּנִי-יַעֲקֹב: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת מְלֻבֵּד
מו כז אֲשֶׁר-יִלְדָּה לָּו רָאָה הָעֵרָה ³ . הַבָּאָה: מַלְעִיל הַטַּעַם בְּבִל"ת
מו כח גִּשְׁנָה: הַטַּעַם בְּגִימ"ל וְהַשִּׁי"ן בִּשְׁוֹא נַח
מו כט וַיֵּאָסֶר: הַאֵל"ף בִּשְׁוֹא נַח וְלֹא בַחֲטָף-סָגוּל
מו לא וְאַמְרָה: הַמ"ם בִּשְׁוֹא נַח ⁴ . אֱלִיוֹ: בְּזִקָּף וְלֹא בְּרַבִּיעַ בְּנִיגוּד לְקוֹרֵן וְדוּמִי
מו לב וְהָאֲנָשִׁים רָעִי צֹאן: טַעַם נִסּוּג אַחֹר לִר"שׁ וְכֵן הוּא לְהֵלֶן פֶּס לֹד כָּל-רָעָה צֹאן
מז ג רָעָה צֹאן: בְּנִיגוּד לְהָעֵרָה הַקּוֹדֶמֶת, אֵין כֹּאן טַעַם נִסּוּג אַחֹר לִר"שׁ ⁵
מז ד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: שְׁתֵּי הַתִּיבּוֹת בַּמַּלְעִיל ⁶
מז ז וַיִּבְרָךְ: בַּמַּלְעִיל

¹ על פי תורה קדומה, במונח. בחלק הדקדוק מסביר כך: תיבת 'אנכי' בשופר הולך ברב התיגאן המדוקדקות, לא ברביע, להורות גודל וחוזק שיתוף ודיבוק השכינה ביעקב אבינו, עכ"ל. להוציא מכל ספק, אנו נוהגים כספרים המדויקים שבידינו, וכבוד המהר"ץ בעל חלק הדקדוק במקומו מונח.

² מיקום הטפחא מתעכב במכוון על מנת להבחין בין ער ואונן ושלח שהם בני בת שוע לבין אחיהם בני תמר.

³ בחלק הדקדוק של תורה קדומה, הערה מעניינת שיש בה כדי להבהיר כיצד להבדיל בקריאה בין 'לו' ל'לא': יש להאריך מעט בתיבת 'לו', דלא לישתמע לשון שלילה. א"ה: לנו אין מסורת המבחינה.

⁴ מי שקורא בשוא נח עלול להישמע וְאַמְרָה בקמץ חטוף במשמעות וְאַמֹּר!

⁵ טעם מהפך (שופר הולך) מתחלף למרכא לפני פשטא כאשר ההברות המוטעמות סמוכות זו לזו כגון בר' כו ח אֶרְכּוּ-לָו שֵׁם וכדו', שילוב הטעמים מרכא-פשטא מקל על הקורא להטעים שתי הברות סמוכות.

⁶ כידוע זקא וסגול אינם מראים את מקום ההטעמה, אלא, מיקומם במילה קבוע מעל האות האחרונה, משמאלה

מז ח כָּמָה: במלרע

מז ט וּמָאָת ... מַעֲט: לקוראים בהברה ארצישראלית, עליהם להבחין בין השניים, לכל הפחות על ידי ביטוי

מז יא רַעְמָסֶס: העי"ן בשוא נח והמ"ם אחריה בשוא נע, לעומת רַעְמָסֶס שבספר שמות, שם העי"ן בפתח ומ"ם בשוא נח

מז יג וַתֵּלֶה: הטעם בתי"ו והה"א מופקת כי היא שורשית

מז יח יִאֲמְרוּ לֹא: טעם נסוג אחור ליו"ד. גִּיְתָנוּ: הוא"ו בחירק חסר, היו"ד בקמץ ודגש חזק, אין לקרא גוי-אֲתָנוּ אלא גוי-יִתָנוּ

מז כא לַעֲרִים: געיה בלמ"ד, יש לעמוד מעט בקריאתה להבדיל בין הסגול המיועד לבין השווא שאיננו מיועד ל – ל

מז כד וְלֹאֲכֻלְכֶם: געיה בשורק והלמ"ד אחריה בשווא נח⁷

מז כה הַחֵיתָנוּ: היו"ד בחיריק, יש לקרא הֶחֱ-יִתָנוּ, אין צורך לעצור אחרי החי"ת אבל יש להקפיד לקרוא את היו"ד מנוקדת בחיריק

בהפטרה יחזקאל לו טו-כח:

טז לִיהוֹדָה: הלמ"ד בחיריק מלא, והיו"ד אינה נשמעת

יח וְכָאֲשֶׁר: העמדה קלה בכ"ף למנוע הבלעת האל"ף החטופה

כא הִלְכוּ-שָׁם: געיה בה"א

כב יִהְיוּ-עוֹד: געיה ביו"ד הראשונה. יִחַצּוּ: טעם נסוג אחור לחי"ת

כג יִטְמְאוּ: היו"ד בחיריק⁸

כה יֵשְׁבוּ-בָהּ: געיה ביו"ד

כז לֹאֲלֵהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת

ראשון של ויחי:

מז ל אֶעֱשֶׂה: העי"ן בחטף סגול ולא בשוא נח

מח ג וַיִּבְרָךְ: במלעיל

מח ה יִהְיוּ-לִי: געיה ביו"ד הראשונה

מח ז מִתָּהּ: במלעיל, הקורא מלרע משנה מעבר לבינוני (הווה)

מח ט אֲשֶׁר-נָתַן-לִי: געיה בנו"ן הראשונה. קָחֶם-נָא: געיה בקו"ף. וַאֲבָרְכֶם: הרי"ש בשווא נע ולא בחטף, הכ"ף בצירי⁹

מד יט אֲדַנִּי שְׂאֵל הפועל שאל מופיע לרוב בבניין קל. בגליון על תהלים קט צוין גם על שימושו בבניין פיעל.

בתרגום לארמית של אונקלוס מתורגם רְבוּנִי שְׂאֵל. וכן לעיל מג ז שְׂאֵל שְׂאֵל-הָאִישׁ מתורגם שְׂאֵלָא שְׂאֵל. התרגום מתאים ללשון כבדה כלומר לבניין פיעל הארמי.

⁷ ראה בסוף התנ"ך מוסד הרב קוק של ברויאר עמ' תג "געיה כבדה בלתי סדירה יכולה לבוא בכל הברה סגורה, שאיננה ראויה לגעיה אחרת" ובין הדוגמאות: וְכָשְׁלִיתָהּ.

⁸ הקורא בשווא עלול לשבש את צורת הפועל מסביל לפעיל

⁹ בחומשי הידנהיים ואברקם בכ"ף סגולה, גם קורן במהדורתם הראשונה סיגלו את הכ"ף. מאוחר יותר שינוהו לצירי.

למה לא מתורגם שאיל בשי"ן שוואית? לפנינו המקראות בתורה שבהם תרגום של שאל, וכמעט כולם בקל הארמי.

1. בראשית פרק כד פסוק מז: 2. בראשית פרק כו פסוק ז: 3. בראשית פרק לב פסוק יח: 4. בראשית פרק לב פסוק ל: 5. בראשית פרק לז פסוק טו: 6. בראשית פרק לח פסוק כא: 7. בראשית פרק מ פסוק ז: 8. בראשית פרק מג פסוק ז: 9. בראשית פרק מג פסוק כז: 10. בראשית פרק מד פסוק יט: 11. בראשית פרק מט פסוק ח: 12. שמות פרק ג פסוק כב: 13. שמות פרק ח פסוק ה: 14. שמות פרק יא פסוק ב: 15. שמות פרק יב פסוק לה: 16. שמות פרק יב פסוק לו: 17. שמות פרק יג פסוק יד: 18. שמות פרק יח פסוק ז: 19. שמות פרק כב פסוק יג: 20. במדבר פרק יא פסוק ד: 21. במדבר פרק כז פסוק כא: 22. דברים פרק ד פסוק לב: 23. דברים פרק ו פסוק כ: 24. דברים פרק יג פסוק טו: 25. דברים פרק יח פסוק יא: 26. דברים פרק לב פסוק ז:

ואמנם יש חומשים שגם כאן ובפרשה הקודמת מנוקד בשווא. גם בדפוס סביוניטה מנוקד שווא

רִיבּוֹנִי שְׂאִיל

אבל בתאג' התימני מנוקד פתח על דרך הכבד, וכן הועתק כאן ממפעל הכתר של בר-אילן.

הניקוד בשווא הוא על שאלה פשוטה, אבל כאן הייתה חקירה. יוסף משך אותם בלשונם עד שסיפרו לו על בנימין. כיון שגם כאן וגם שם מתוארת החקירה של יוסף אין מקום לחלק בניקוד התרגום.

מה י וַיִּשְׁכַּת בְּאַרְץ־גִּשְׁן וַהֲיִיתָ קְרוֹב אֵלַי וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וְצִאֲנֶךָ וּבְקִרְיָךְ וְכָל־אֲשֶׁר־לְךָ:

מו לד וַאֲמַרְתֶּם אֲנָשִׁי מִקְנֶה הָיוּ עִבְדֶּיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד־עַתָּה נָם־אֲנַחְנוּ נָם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תִּשְׁבוּ בְּאַרְץ גִּשְׁן כִּי־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם כָּל־רְעָה צֵאן:

פרשה וטבעה ד"ר משה רענן מגליון שבת בשבתו ויגש עד

איתור מקומה של ארץ גושן היה נושא שמשך עניין מחקרי רב ועדיין לא הגיע לפתרון מוסכם. הפרשות שלפנינו מספקות כמה רמזים אשר אחד מהם נמצא בפסוק שבו פתחנו. על פי פסוק זה ארץ גושן היא חבל ארץ מתאים לרעיית מקנה צאן. מאידך גיסא מהמשך הפרשה משתמע שהיא גם ראויה לעיבוד חקלאי אינטנסיבי וכפי שאמר פרעה: "... בְּמִיטֵב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אֲחִיךָ יֵשְׁבוּ בְּאַרְץ גִּשְׁן" (מז,ו). על מנת שנוכל לדעת מהם מאפייני ארץ מקנה שכדוגמתה נוכל לחפש במצרים נפתח בהיכרות עם חבל ארץ מקביל בארץ ישראל.

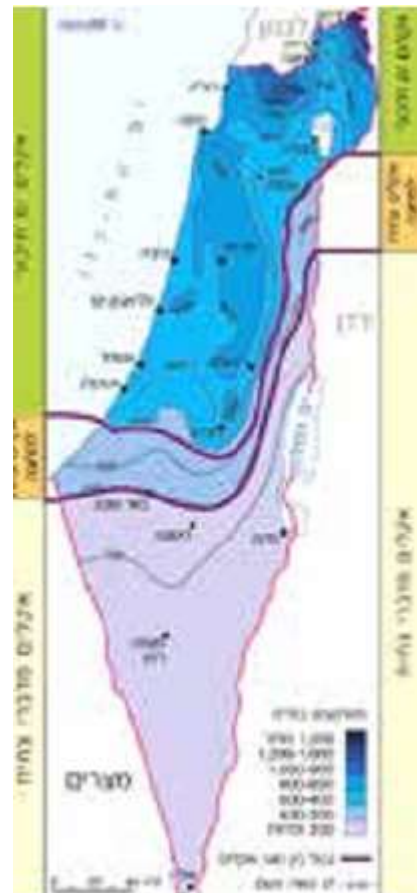
כבשים מחברון

מפתח לאיתור אזורי מרעה טובים הוא איכות הצאן הגדל בהם ובארץ ישראל היו אלה כבשי חברון. הם היו ידועים כמשובחים ביותר ולכן הועדפו לקרבנות. מצאנו בברייתא (מנחות, פז,א): "ת"ר: אלים ממואב, כבשים מחברון ... ר' יהודה אומר: מביאין כבשים שגבהן כרחבן וכו'". מפרש רש"י: "שגובהן כרחבן – שהיו רחבים מרוב שמנות כמו שגבוהים והיינו כר נרחב". על פי דברי הגמרא בסוטה (לד,ב) הסיבה לכך שכבשי חברון היו שמנים היתה, באופן פרדוקסלי, דווקא דלות הקרקע שסביבה. אומרת הגמרא: "ואין לך טרשים בכל א"י יתר מחברון... וחברון טרשים הו"ו? והא כתיב: ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכנה נא וגוי, ואמר רב אויא, ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון וכו'... מינה, אידי דקלישא ארעא, עבדה רעיא ושמן קנינא". מפרש שם רש"י: "דקלישא ארעא – עפר של טרשים דק וקלוש ומועט הוא ומתוך כך לא היו חורשים וזורעים אותה תבואה

מאכל אדם. ועבדה רעיא - מצמחת ומעלה עשבים ואוכלים הצאן. ושמן קניינא - המקנה הצאן שכן דרך הצאן להשביח בארץ יבשה וטרשים יותר מארץ לחה". אמנם הקרקע מסביב לחברון יבשה יחסית ואיננה פורייה אך היה בכך יתרון לגידול כבשים, משום ששטחי המרעה שעמדו לרשותם היו גדולים.

שדות דגן ושטחי מרעה

מימי קדם ועד היום מנוצלים השטחים שמסיבות שונות אינם ראויים לעיבוד חקלאי לרעייה. באזורי ספר המדבר אין די גשם לגידול עצי פרי אך ניתן להשתמש בהם לרעייה ובמידת מה גם לגידול חיטה ושעורה. בלשון המקרא ובלשון חז"ל נקראו מרחבים אלו בשם "מדבר". שורש המילה מדבר (ד.ב.ר) הוא להדביר את הצאן, כלומר, להביא את הצאן לאכול בו. בשטחים שבהם כמויות המשקעים היו גדולות די הצורך (אקלים ים תיכוני עם ממוצע שנתי מעל 400 מ"מ) השתמשו, בדרך כלל, לגידול עצי פרי ובעיקר גפנים וזיתים כפי שנהוג גם בימינו. ערכם הכלכלי של עצי הפרי שהיוו בסיס לתעשיית היין והשמן היה גבוה יותר במונחים של יחס תוצרת/שטח קרקע ולכן נדחקו שדות הדגן ושטחי המרעה לשולי החבל הים תיכוני, כלומר לאזורים בעלי אקלים צחיח למחצה (ממוצע משקעים שנתי של 200-400

באדיבות: סופר מיפוי

050-4482556

מ"מ).

מעיון במפת המשקעים ואזורי אקלים בישראל (ראו בשרטוט) ניתן ללמוד שרצועת ספר המדבר בעלת האקלים הצחיח למחצה רחבה יותר ממזרח ומדרום לחברון בהשוואה לאזור ירושלים. רצועת ספר המדבר הנמצאת מזרחית לירושלים צרה ואילו ממזרח לחברון רצועה זו מתרחבת ומתלכדת עם השטחים שמדרום להרי חברון.

כמויות המשקעים ברוב אזור ספר המדבר מתאימות למרעה טבעי או לשדות דגניים המספקים לאחר הקציר שטחי מרעה עשירים. מסיבה זו ניתן לשער ששטחי המרעה באזור חברון סיפקו מזון רב יותר לכבשים בהשוואה לכבשים שממזרח לירושלים ולכן היו איכותיים יותר.

על קו התפר

ענתה "נחזור" לארץ גושן. אדמת ארץ גושן היתה פוריה ולכן נקראה "מיטב הארץ". חבל ארץ זה היה עשיר בדגה ובגידולים שונים כפי שתיארו בני ישראל (במדבר יא ה): "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הקשאים ואת האבטחים...". יחד עם זאת היא היתה גם ארץ מרעה. ניתן לשער שארץ גושן שכנה בתפר בין שטחים חקלאיים מובהקים ובין המדבר. בדרך כלל נוף מסוג זה איננו אופייני למצרים משום שהמעבר משטחים המושקים על ידי הנילוס לרמות המדבר היבש לחלוטין חד מאד. יוצאת מן הכלל היא בקעה שבשוליה בנויה העיר איסמעיליה ודרכה עובר נחל טומילאת. בעזרת נחל זה ניתן היה להזרים מים מהנילוס אל הבקעה לצרכי חקלאות אך גם בלעדיו היו מקורות מים לצרכי מרעה. מי גשמים שזרמו מהרמות סביב הבקעה ומי תהום קרובים יצרו אזורי מעבר בין המדבר הקיצוני לשטחי החקלאות שקיבלו את מימיהם מהנילוס, שטחים שהיו מתאימים למרעה.

לפי דעת רוב החוקרים בקעה זו ובייחוד חלקה הצפוני הם ארץ גושן המתוארת בפרשתנו. בניגוד לדעה זו סבור פרופ' אב. נ. פולק שהשם 'גושן' איננו שמו של חבל ארץ מסוים אלא שם קבוע לאזור מעבר בין המדבר לארץ חקלאית המיושב על ידי רועים. את דעתו הוא מבסס על העובדה שהשם 'גושן' מופיע בספר יהושע גם בתחומי ארץ ישראל. יהושע י מא וַיִּכֶּם יְהוֹשֻׁעַ מִקְדָּשׁ בְּרָנֶה וְעִדְעֵזָה וְאֵת כָּל-אֶרֶץ גִּשְׁשׁ וְעִדְגָבְעוֹן:

להעמקה ותגובות: במדור "להרחיב" בפורטל הדף היומי (תמורה, יד, ב)

מו יב וַיִּבְנֵי יְהוֹדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וּפְרָץ וְזָרַח בְּלוּח דְּקְדוּקֵי הַקְּרִיָּאָה הוֹצֵעַ הַסֵּבֶר לַהֲטַעְמָה. אחד הקוראים העיר

מו יב וְשִׁלָּה וּפְרָץ וְזָרַח: טעם טפחא בתיבת וְשִׁלָּה

ובהערה:

מיקום הטפחא מתעכב במכוון על מנת להבחין בין ער ואונן ושלח שהם בני בת שוע לבין אחיהם בני תמר.

כמדומה שהערה זו היא על דרך הדרש, כי לפי פשוטו אין כאן אלא תבנית קבועה של חלוקת הרשימה לשתי צלעות (ארבע שמות מחולקים בדר"כ ע"י מרכא טיפחא – מונח אתנח, וכיו"ב בס"פ. וכשיש חמש שמות, נותנים שלש שמות בצלע הראשונה ובמקום המרכא יש דרגא תביר), וזה חוזר על עצמו עוד כמה פעמים ברשימות שכאן, ומסתמא זה גם דרך חלוקה כללית יותר, אלא שאינני בקי.

שמואל

הערת: לר' שמואל שלום!

יתכן שעיקר ההערה באה למנוע עיכוב בתביר וחיבור בין "ושלח" ובין "ופרץ". תופעה שהתרענו עליה כבר כמה פעמים.

ברור גם שהטיפחא (טרחא) חייבת לבוא באיזה מקום לפני הסילוק.

הערת השוליים מטעימה שכאן הטיפחא במקום שמצריך הפרדה מצד העניין.

אליהו

הערת אליהו שאנון: לא נראים לי דברי שמואל, כי תורת הרשימות של פרלמן מוכיחה כי החלוקה

לעתים לפי הענין, ובודאי כאשר אפשר לחלק שתיים שלוש ולא הפוך.

הערת אליהו אכן נכונה, גם אם חזר בו!

לכל היותר, ניתן להלין על אורך התיבות שאולי היה מצדיק זקף ב'ושלה' סופרי ההברות, אנא חוו דעתכם.

אליהוא

כפי שציינתי, חלוקה זאת בדיוק קיימת, למשל, גם שני פסוקים למעלה ממנו, בבני שמעון. ושם אין את הסיבה שניתנה כאן ביהודה.

בברכה

שמואל

תשובתי: ברור ש"אין בררה" וצריך לשים מפסיק טרחא (טיפחא) באיזה מקום גם כשיש שורה של מפסיקים קלים מתרדפים כמו פזרים. כאן יש למיקום משמעות, וגם בבני שמעון להפריד בין הבנים ל"בן-הכנענית". ושם יש אתנח גם בבני בנימין יש אתנח מ"חוסר בררה".

וּבְנֵי יְהוּדָה עַרְוֹנוֹ וְשִׁלָּה וְפָרֶץ וְזָרַח

יש כאן תופעה אחרת מעניינת

שני ווי החיבור מתרדפים בניקוד קמץ!

אליהו

אורי: לגבי הוא"וים הקמוצים, אמנם זה נדיר אך עדיין על פי הכללים: לפני הפריט האחרון ברשימה ובתנאי שההברה המוטעמת באותה מילה היא הראשונה. במקרה דנו, שתי קבוצות של בנים (והבן היחיד שנותר בחיים מבת שוע ובניה של תמר): קבוצה ראשונה בת פריט בודד והשנייה מורכבת משני יחידים.

מז יח הערת הרב ד"ר כרמיאל כוהן על נוסח רש"י במקראות גדולות במפעל הכתר של בר-אילן. מועתק מהמעייין גליון טבת עד.

וּתְתַם הַשָּׁנָה הַהוּא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא-נִכְתָּד מֵאֲדָנִי בִּי אִם-תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֶה הַבְּהֵמָה אֶל-אֲדָנִי לֹא נִשְׁאָל לִפְנֵי אֲדָנִי בְּלֹתִי אִם-גּוֹיְתָנוּ וְאֲדָמְתָנוּ:

כך מופיע פירוש רש"י במפעל הכתר: בשנה השנית - לשני הרעב. כי אם תם הכסף - [כי אִשָּׁר תם הכסף] והמקנה, וכל הכל אל ידי אדני. בלתי אם - כמו: אם לא גוייתנו.

על פי ההקדמה למהדורה [עמ' יב] התוספת שבסוגריים מרובעים היא מן התוספות "שכבר קנו להן שביתה במסגרת הפירוש זה מאות שנים" והיא איננה "גרסתו המקורית של רש"י".

אמנם תוספת זו מצויה בכ"י לייפציג 1 (ובשלושה מתוך ארבעה דפוסים קדמונים שבחומש "אריאל" - רומא, דפו"ר וונציה). לאור העובדה זו ולאור העובדה שהמילה "אם" בביטוי כי

אם תם הכסף אכן זקוקה לביאור, כפי שהעירו פרשנים מרבים (בקשר לרש"י ובלי קשר אליו), אני נוטה להניח שהביטוי כי אִשָּׁר תם הכסף הוא מקורי בדברי רש"י ואילו בעדי הנוסח

שהביטוי חסר זוהי השמטה מחמת הדומות (תם הכסף) שהיא השמטה מצויה רגילה.

ע"כ מהמעייין טבת עד.

היבטים לשוניים תחלים קיט-ח

דקדוקי קריאה ז-ח

מט **זְכַרְדָּבָר**: הכ"ף בחולם¹⁰ ולא בקמץ חטוף (קטון) למרות ההקפה

נ **בְּעֵינֵי**: העי"ן בקמץ קטון, הנו"ן אחריה בשווא נח והי"ד בחירק מלא ומוטעמת. **תִּיִּתְנִי**: התי"ו

¹⁰ לקורא הישראלי המצוי, וכן לקורא בהברה המשווה קמץ קטון לחולם אין הבדל אם הכ"ף בקמץ חטוף או בחולם, אבל לקורא בקריאה המשווה בין הקמצים יש כאן הוראה לקרוא בחולם.

בשווא נח מפני שלפניה תנועה גדולה אך מוטעמת

נח חָנָנִי: החי"ת בקמץ קטן

ס הַתְּמַהֲמָהִי: הה"א השנייה וגם השלישית בשווא נח, נשמעת כה"א במפיק

סג חֲבֵר אָנִי: הטעם באל"ף מלעיל¹¹

נח חָלָקִי ה' אִמְרָתִי לְשֹׁמֵר דְּבָרָיִךְ: מזכיר מפסוקי איכה הקצרים ג כד חָלָקִי ה' אִמְרָה נִפְלְשִׁי עַל-כֵּן אוֹחִיל לוֹ:

פסוקים נוספים: 1. ספר תהלים פרק טז פסוק ה: ה' מִנֶּת-חָלָקִי וְכוּסִי אֶתָּה תוֹמִיךָ גוֹרְלִי: 2. ספר תהלים פרק קמב פסוק ו: זַעֲקָתִי אֵלֶיךָ ה' אִמְרָתִי אֶתָּה מַחֲסִי חָלָקִי בְּאֶרֶץ הַחַיִּים: רד"ק: כשבחרו אחרים לחלקם הממון והנאת העולם, אני אמרתי: חלקי ח', ואין לי אלא לשמר דבריך.

נח חֲלִיתִי פָּנֶיךָ בְּכָל-לֵב חָנָנִי כְּאִמְרָתֶךָ: המשורר מציין שהובטחה לו חנינה. עיין ראב"ע ורד"ק.

הרב מלבי"ם: לא בקשתי ממך שום דבר מעניני העולם, רק את פניך ה' אבקש, וע"כ חנני כְּאִמְרָתֶךָ שהבטחת להיות מנת חלקי וכוסי.

נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכַי וְאֲשִׁיבָה רַגְלִי אֶל-עֲדוֹתֶיךָ: רש"י: הפסד מלוא כנגד שכרה, וסכר עברה כנגד הפסדה, לפיכך ואשיבה רגלי אל עדותיך, כי ראיתי שהיא הטובה שכולן (ראה ויק"ר לה,א). הרב מלבי"ם: באר שלא יעכבהו שום דבר מעבודת ה' לא צרכיו ההכרחיים, כי גם בעת שחשבתי דרכי לבקש צרכי ומחיתי וכדומה, אשיבה רגלי מן הדרכים ההם אל עדותיך, ותפס בזה עדותיך כי מן העדות למד שאין צריך אל השתדלות לבקש מזון ומחיה וצרכים, כי במדבר מצאו כל צרכיהם ע"י ה' בלי השתדלות.

ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הַתְּמַהֲמָהִי לְשֹׁמֵר מִצְוֹתֶיךָ: הרב מלבי"ם: החש הוא הזריז בדבר עצמו ולא התמהמהתי בזמן, שעשיתי תכף וגם בזריזות.

סא חֲבָלִי רְשָׁעִים עוֹדְנִי תוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: רש"י: סיעות של רשעים שללוני; כמו "יאכל עד" (בר' מט,כז); כך חזרו מנחם (מחברת: 'עד'). ויש לפותרו לשון 'עוד', כלומר: נוספו ורבו עלי. ראב"ע: עודוני - אין לו ריע. והאומר (מחברת: 'עד') שהוא מגזרת "יאכל עד" (בר' מט,כז) - אין לו טעם. וטעמו: אם אחזוני חבלים כחבלי רשעים, שהם ראויים לבוא עליהם.

סב תְּצוֹת-לִילָה אֶקוּם לְהוֹנֶה לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָה: רד"ק: המשפטים שנתת לנו, שהם ישרים וצדיקים, ואחבר בענין זה מזמורים שאודה לך בהם בקומי; ויש מפרשים (ראה ראב"ע): על משפטים שתעשה בצדק ברשעים.

סג חֲבֵר אָנִי לְכָל-אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמַרְי פְּקוּדֶיךָ: רד"ק: הרשעים אני שגא, אבל יראיך ושומרי פקודיך אני אוהב, עד שנעשיתי להם חבר ורע.

¹¹ טעם הדחי באל"ף אינו מוכיח, אבל ניקוד הקמץ מוכיח שהוא מלעיל

סד חסדך ה' מלאה הארץ חקיקה למדני: בקשה נמרצת ללימוד התורה בהקדמת החסד
הממלא את הארץ!
הרב מלבי"ם: עד שחסדך ה' מלאה עתה את הארץ, כי כפי שנמלאה הארץ חסידים ואנשי
מעשה, כן הוספת להשפיע חסדך, ולכן אני מבקש חקיקה למדני, שבזכות כל זה יזכה
ללימוד טעם החקים.

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע
שם): www.ladaat.net/gilionot.php

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בגושיאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺